A kriminálpolitika, a biztonság és az új magyar büntetés-végrehajtási törvénytervezet

című nemzetközi konferencia tartalmi összefoglalója

A Nemzetközi Büntetőjogi és Börtönügyi Alapítvány „A kriminálpolitika, a biztonság és az új magyar büntetés-végrehajtási törvénytervezet" címmel megrendezett éves kollokviumának a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet színházterme adott otthont 2006. február 17. és 19. között. A nemzetközi konferencián 14 ország 27 külföldi és 32 magyar szakembere képviseltette magát.

2006. február 16-án este az Igazságügyi Minisztérium nyitófogadást adott a konferencia helyszínén. A vendégeket a minisztérium részéről **Dr. Kondorosi Ferenc** közigazgatási államtitkár köszöntötte.

✸

A nemzetközi tanácskozás első napján **Dr. Szabó András** professzor, akadémikus, az alapítvány elnöke köszöntötte a résztvevőket. Beszédében utalt arra, hogy konferencia magyarországi aktualitását az adja, hogy a büntetés-végrehajtási kódex kodifikációja éppen most van napirenden.

Dr. Petrétei József igazságügy-miniszter ünnepélyes megnyitó beszédében kiemelte, hogy a magyar kormányzat a kriminálpolitikát a társadalompolitika szerves részének tekinti, eredményes kriminálpolitika társadalmi bűnmegelőzés nélkül ma már nem képzelhető el. A magyar büntetőpolitika átfogó reformjának részeként az Országgyűlés 2003-ban elfogadta a közösségi bűnmegelőzés nemzeti stratégiáját. Az Igazságügyi Minisztérium újjászervezte a pártfogó felügyelői szolgálatot, és létrehozta a jogi segítségnyújtás intézményrendszerét. Fontos eredménynek tekinthető, hogy 2005 végén megszületett az áldozatvédelmi törvény. Az igazságügyi tárca elkészítette az új büntetés-végrehajtási törvény tervezetét is. A törvény célja olyan büntetés-végrehajtási jog kialakítása, amely civilizált büntetés-végrehajtást, az emberi jogok egyértelmű szabályozását és a személyiségi jogok hatékony védelmét jelenti. Az új büntetés-végrehajtási törvény – figyelemmel az Európa Tanács és az Európai Unió ajánlásaira – olyan minimum standardokat fogalmaz meg, amelyek révén elkerülhető a börtönök túlzsúfoltsága, és hatékonyabb védelemben részesíthetők az áldozatok jogai.

Csere László bv. vezérőrnagy, a Magyar Büntetés-végrehajtási Szervezet országos parancsnoka nyitóbeszédében hangsúlyozta, hogy a Magyar Büntetés-végrehajtási Szervezet számára nagy megtiszteltetés, hogy a Nemzetközi Büntetőjogi és Börtönügyi Ala-

pítvány budapesti tanácskozásának helyet adhat. Az előadó rövid tájékoztatást tartott a magyar büntetés-végrehajtás történeti jellemzőiről és jelenkori legfontosabb feladatairól. Elmondta, hogy a rendszerváltás óta a magyar büntetés-végrehajtás a megújulás útjára lépett, s ennek egyik megnyilvánulása a nemzetközi kapcsolatok folyamatos szélesítése, a külföldi szakmai tapasztalatok hazai hasznosítása. Kiemelte, hogy büntetés-végrehajtásunkat az emberséges bánásmód jellemzi, hogy a fogvatartottak foglalkoztatása, oktatása-képzése mind szélesebb körű, hogy a magyar börtönegészségügy a legjobbak közé tartozik, s hogy a rendszerváltás óta minden fogvatartott szabadon gyakorolhatja vallását.

A konferencia első napjának délelőttjén **Dr. Györgyi Kálmán,** az Igazságügy Minisztérium miniszteri biztosa látta el a levezető elnök tisztjét.

Az első előadó **Anabela Rodrigues** professzor, a portugál bírói iskola igazgatónője volt, aki a szabadságvesztés büntetés végrehajtásával kapcsolatos tendenciákról beszélt – kriminálpolitikai megközelítésben. Anabela Rodrigues szerint globalizált világunkban a bűnözés mértéke, s ezzel együtt a társadalom szorongása egyre növekszik. Újfajta pönológia van kialakulóban, amely büntetésközpontú, az ítéletek a szerint alakulnak, hogy kik jelentik a legkockázatosabb bűnelkövetői csoportokat. Ebből következően a kockázatelemzés rendkívüli jelentőséggel bír. A fogvatartottak száma emelkedik, viszont a rehabilitációra nem jut elég forrás. Ez utóbbi nem helyes. A rehabilitáció sokak szerint elavult fogalom, ugyanakkor sok helyütt jól működik. Az új pönológia a börtönrendszereket megerősíti, amelyekben a kontroll, tehát a biztonság az igazán fontos. Az előadó kifejtette, hogy tovább kell finomítani a fogvatartottak rehabilitációjának formáit és a bűnmegelőzést. A börtönök zsúfoltságát tovább már nem lehet növelni. A közösségi büntetések segíthetik a reszocializációt. A kisebb fajsúlyú bűncselekmények elkövetői esetében szóba jöhetnek az elektronikus megoldások. A helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazása még nincs eléggé kiaknázva.

Marijke van Veen, a Holland Büntetés-végrehajtási Szervezet igazgató-helyettese a szabadságvesztés büntetés és a biztonság összefüggéseiről tartott előadást. Az előadó szerint a társadalom azt várja, hogy megvédjék, nagy az igény a biztonságra, ennélfogva nagy nyomás nehezedik a büntetőjogra és a büntetés-végrehajtásra. A holland büntetés-végrehajtás biztonsági rendszere európai viszonylatban is jónak mondható, noha a fogvatartottak száma jelentősen megnőtt. (2004-ben az addigi egyszemélyes elhelyezést fel kellett adniuk.) Az igazgató-helyettes asszony ugyanakkor arról is beszámolt, hogy súlyosnak mondható rendkívüli események is voltak náluk (2003 januárjában leszúrtak egy őrt). Hollandiában kérdőíves vizsgálattal mérték meg a fogvatartottak biztonságérzetét: 2004-ben a megkérdezettek 71%-a nyilatkozta, hogy biztonságban érzi magát. A holland büntetés-végrehajtás nemcsak az elítéltek izolálására, hanem a bűnelkövetők társadalomba való visszailleszkedésére is törekszik. A fogvatartottak megismerése, az egyéni nevelési terv kialakítása, illetve a visszaesés valószínűségének felmérése érdekében a RISK assessment vizsgálatot használják. A személyi állomány tagjai számára motivációs interjú tréningeket tartanak, Marijke van Venn végezetül kiemelte, hogy a harmónia és a biztonság egyaránt fontosak az ember számára, s hogy ez a börtönben sincs másképpen.

Az előadásokat követő vita során számos észrevétel, kérdés hangzott el, közülük kettőt emelünk ki. **Manfred Burgstaller** jogászprofesszor hozzászólásában az osztrák büntetés-végrehajtás helyzetét vázolta. Ausztriában növekszik a súlyos bűncselekményekért elítéltek száma, a börtönlakók 40%-a – a keleti tartományokban 55-60%-a – külföldi. Egyre kevesebb forrás jut a büntetés-végrehajtásra, így elkerülhetetlen a reszocializációs programok háttérbe szorulása. **Kerezsi Klára** jogász, kriminológus, az OKRI osztályvezetője kifejtette: nem biztos, hogy valódi a bűnözés okozta veszély, hiszen a vagyon elleni bűncselekmények száma csökken az Amerikai Egyesült Államokban és Európában egyaránt, s utóbbiban a veszélyérzetet elsősorban a kábítószer-élvező és a külföldi elítéltek magas száma okozza.

A konferencia első napjának délutánján a levezető elnök **Manfred Burgstaller**, a Bécsi Egyetem Büntetőjogi és Kriminológiai Intézetének professzora volt.

Dr. Gönczöl Katalin professzor, miniszteri biztos „Rendhagyó gondolatok a magyar büntetőpolitika új fejezetéről" című előadásában először három jelentős és egymással szorosan összefüggő – a társadalmi bűnmegelőzés, a pártfogó felügyelet, illetve az áldozatsegítés területén megvalósult – reformról beszélt. Ezt követően azokat a gondolatait osztotta meg a hallgatósággal, amelyek a reform folytatása közben leginkább foglalkoztatják. Utalt arra, hogy a bűnre nem elég bölcsen, javító szándékkal reagálni, a büntetésnek alkalmasnak kell lennie az érzelmi feszültségek levezetésére is. Kifejtette, hogy a fel nem oldott konfliktusok károsítják a közösségeket, hatásukra csökken a társadalom önvédelmi képessége, ezáltal a hatékony közösségi bűnmegelőzés esélye is.

Dr. Kondorosi Ferenc, az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára a büntetőjogi kodifikáció és a börtönügy időszerű kérdéseiről tartott előadást. Elmondta, hogy a rendszerváltozás óta eltelt időszakot a büntetőpolitika hullámzása jellemezte, s hogy olyan reformokra van szükség, amelyek ötvözik az egyes büntetőpolitikai modellek eredményeit. Beszámolt az új büntető kódex megalkotásával kapcsolatos munkálatokról, s ezzel kapcsolatosan vázolta az új magyar büntetőjog elvi alapjait. Az új büntetés-végrehajtási törvény tervezetéről szólva hangsúlyozta, hogy a tervezet egyszerre kívánja a társadalom biztonsághoz való jogát és a fogvatartottak emberi jogait érvényesíteni a már teljes körűen figyelembe vett a nemzetközi standardok alapján.

Az előadásokat követően **Biczó László** bv. ezredes, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka mutatatta be a vendégeknek az intézetet, illetve annak Venyige utcai objektumát.

A délután folyamán még két előadó következett. **Stephan Shute**, a Birminghami Egyetem jogi fakultásának professzora „A veszélyes bűnelkövetők büntetése Angliában" címmel tartotta meg előadását, amelyben a gyilkosságok, a lőfegyverrel elkövetett bűncselekmények és a szexuális bűncselekmények elkövetőivel szembeni büntetési gyakorlatról számolt be. Az angol bíróságok gyakorlata szerint a büntetőbírónak meg kell határoznia azt a minimum időszakot, amelyet a súlyos bűncselekmények (pl. gyilkosság) elkövetőinek a börtönben kell tölteniük. Az Egyesült Királyságban a lőfegyverrel elkövetett bűncselekmények büntetési tételei folyamatosan nőnek. A szexuális bűnelkövetők büntetése ugyancsak rendkívül szigorúnak mondható.

Bereczki Zsolt bv. ezredes, a BVOP Fogvatartási Ügyek Főosztálya Programszervezési és Foglakoztatási Osztályának vezetője „A magyar büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete – szakmai munkájának elvei, gyakorlata" című előadásában először a magyar büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét ismertette, majd bemutatta differenciálási rendszerének fő jellemzőit és a hazai börtönökben jelenleg működő speciális csoportokat. (Gyógyító-nevelő csoport, kábítószer-prevenciós körlet, fizikoterápiás kezelésben részesített elítéltek, anya-gyerek körlet, különösen veszélyes vagy veszélynek kitett fogvatartottak, illetve tényleges életfogytiglani szabadságvesztésre ítéltek csoportja.) Az előadó, aki kitért a fogvatartottak kockázat-alapú osztályba sorolásának problematikájára is, kiemelte, hogy az új büntetés-végrehajtási törvény tervezetének alapvető elve a progresszivitás.

A két előadó ezt követően sok kérdést kapott a nemzetközi konferencia résztvevőitől. Az egyik kérdés például a magyarországi szexuális bűnelkövetők kezelésére irányult. **Bereczki Zsolt** válaszában kifejtette, hogy a szexuális bűncselekményt elkövetők, akiknek aránya 6-8%-ra tehető a magyar börtönnépességen belül, speciális kezelést nem kapnak. Feltételes szabadságra bocsátás esetén lehetőség van arra, hogy a pártfogó felügyelet elrendelésekor magatartási szabályokat írjon elő a bv. bíró.

A szakmai programot követően a konferenciát rendező Nemzetközi Büntetőjogi és Börtönügyi Alapítvány közgyűlést tartott a jelenlévő tagok részvételével. Ezen az alapítvány új elnökévé **Georges Kellenst**, a Liégi Egyetem kriminológia professzorát választották.

✸

A konferencia második napjának délelőttjén a levezető elnök tisztét **Per-Johan Viktor Lindholm,** a Finn Legfelsőbb Bíróság bírája látta el.

Dr. Huszár László bv. dandártábornok, a BVOP Fogvatartási Ügyek Főosztályának vezetője az elítéltek klasszifikációjáról és differenciálásáról az új büntetés-végrehajtási kódex tükrében beszélt. Előadása elején utalt arra, hogy a magyar büntetés-végrehajtást szakmai terminológiája sok esetben még ma sem egyértelmű – régi és új, jogi és szakmai, magyar és külföldi fogalmak keverednek. Ezt követően tisztázta a klasszifikáció, a differenciálás és az egyéniesítés fogalmát. Legutóbbi kapcsán kifejtette, hogy a fogvatartottak kezelése két tengely mentén történik (zárt → nyitott elhelyezés, minimum → maximum rezsim intenzitás), s a két tengelyt gyakran összemossuk (például: a KBK körleten lévő elítélt – helytelenül – kevés programhoz jut).

Egbert Myjer, a strasbourgi Emberi Jogi Bíróság bírája „A börtönök biztonsága és az emberi jogok" címmel tartotta meg előadását. A holland szakember – bevezetésképpen – áttekintette azokat a legfontosabb nemzetközi dokumentumokat, amelyek a fogvatartottak emberi jogaira vonatkoznak. Kiemelte, hogy ez év januárjától új Európai Börtönszabályok vannak érvényben. Ezután rátért azoknak az ügyeknek az ismertetésére, amelyek a strasbourgi Emberi Jogi Bíróság elé kerülnek. A beadványok börtönök túlzsúfoltságától kezdve az emberi méltóság megsértésén keresztül a véleménynyilvánítási jog megsértéséig rendkívül sokfélék. Az előadó hangsúlyozta, hogy nemcsak a

kelet-európai államokkal vannak problémák, gyakran olyan fejlett országok, mint Anglia vagy Hollandia büntetés-végrehajtási gyakorlatával kapcsolatosak a panaszok.

A két előadást követő vitában több érdekes észrevétel hangzott el. **Dr. Kabódi Csaba,** az ELTE Állam és Jogtudományi Karának tanszékvezető egyetemi docense például felvette, hogy a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés végrehajtása az emberi jogok szempontjából problematikusnak tekinthető. **Egbert Myjer** válaszában kifejtette, hogy a strasbourgi Emberi Jogi Bíróság elé ezzel kapcsolatos beadvány még nem érkezett.

A nemzetközi konferencia második napjának utolsó előadója **Phillip Rapoza**, a bostoni (Massachusetts, USA) Fellebbviteli Bíróság bírája volt, aki a börtönprivatizáció és a biztonság témakörét választotta előadása témájául. Az Amerikai Egyesült Államokban 2004-ben 100 000 lakosra 702 fogvatartott jutott. Az ország 51 állama közül 37 állam börtönrendszere túlzsúfoltnak mondható. Napjainkban 700-ra tehető azon börtönök száma, amelyeket a privatizáció érint. A börtönpopuláció 6%-a van magánbörtönben elhelyezve, de ez az arány bizonyos államokban a 20%-ot is eléri. A magánbörtönök biztonságát általánosságban megfelelőnek tartják, az is igaz viszont, hogy a kevésbé súlyos bűncselekményeket elkövetők aránya magasabb, mint az állami, illetve szövetségi börtönökben. A magánbörtönökben kevesebb fogvatartotti program fut. A személyi állomány fizetése alacsonyabb, mint másutt, magasabb a fluktuáció, az örök kevésbé tapasztaltak. Összességében vegyes kép bontakozott ki a hallgatóság előtt: a rövid távú előnyökkel (költségkímélő beruházás, üzemeltetés stb.) szemben hosszabb távon hátrányok (pl. a kellő szakmai hozzáértés hiánya) jelentkezhetnek.

Az előadást rövid vita követte, majd szombat délután a konferencia külföldi részvevői – fakultatív programként – szentendrei kiránduláson vettek részt. Este a Nemzetközi Büntetőjogi és Börtönügyi Alapítvány adott hivatalos fogadást a Mátyás Pince éttermében.

✸

A nemzetközi konferencia harmadik napján a levezető elnök **Jean Pradel**, a franciaországi Poitiers-i Egyetem jogászprofesszora volt.

Dr. Ruzsonyi Péter bv. ezredes, a Rendőrtiszti Főiskola Büntetés-végrehajtási Tanszékének vezetője „A kriminálpedagógia lehetősége a börtönadaptáció és a társadalmi integrálódás érdekében" címmel adott elő. Dr. Ruzsonyi Péter a korrekciós rendszerek modelljét felvázolva összefoglalta az európai végrehajtási formák lényegi azonosságait (a reszocializáció mindenütt központi helyet foglal el, a büntető igazságszolgáltatási koncepciók folyamatosan változnak, a „megtorlás" igénye időnként hangsúlyossá válik, a fogvatartottak szakképzése nagy hangsúlyt kap stb.). Ezt követően a kriminálpedagógia fogalomrendszerét, feladatait tárgyalta. Külön kitért a börtönbeli konstruktív életvezetés pedagógiai rendszerére, a fogvatartottak képességeinek fejlesztését szolgáló pedagógiai tevékenységekre.

Georges Kellens professzor, az Alapítvány újonnan megválasztott elnöke a büntetőintézetekbe való bekerülés lehetséges veszélyeiről beszélt. A belga szakember hangsúlyozta a kockázatelemzés, az intézeteken belüli veszélyek, a börtönökben előforduló

visszaélések feltérképezésének fontosságát – konkrét eseteket említve a közelmúltból. Utalt arra, hogy a büntetés-végrehajtás gyakorlata Európában korántsem tökéletes, viszont össze sem hasonlítható Afrikáéval, ahol – legtöbb helyütt – semmiféle differenciálás nincs. Az előadó a börtönök külső és belső biztonságáról alkotott nézeteit saját országa, Belgium példáján keresztül osztotta meg a hallgatósággal.

Az előadásokat élénk eszmecsere követte, majd rövid szünet után **André Vallotton,** a vaudi kanton börtönszolgálatának igazgatója (Svájc) a konferencián elhangzottakat értékelő beszámolóját adta elő. André Vallotton szerint a büntetőpolitika három – egymással szemben álló – koncepciója (humanista személet, a társadalmi félelmekre adott politikai válasz, illetve a gazdasági és menedzselési megközelítés) jellemzi napjainkat. A biztonság kérdésköréről szólva beszélt a passzív-, az aktív-, továbbá a dinamikus biztonságról. Hangsúlyozta, hogy a túl sok és a túl kevés biztonság egyformán kerülendő, s hogy nincsen ideális és egyetemes biztonsági koncepció, csak az adott rendszerhez, helyzethez alkalmazkodó módszerek működnek. Megállapította – többek között –, hogy az emberi hibákat, hiányosságokat a börtönök növekvő technikai felszereltsége sem ellensúlyozhatja, s hogy a technika is rendelkezik elkerülendő csapdákkal.

A kollokviumot záró beszédében **Georges Kellens** köszöntötte **Szabó András** professzort 78. születésnapján, megköszönte a volt elnök és a magyar büntetés-végrehajtás szervező munkáját. **Peter Tak,** a nijmegeni Radboud Egyetem (Hollandia) jogi fakultásának professzora, az alapítvány titkára jelezte, hogy a konferencia anyagát angol és francia nyelven meg fogják jelentetni.

Összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy „A kriminálpolitika, a biztonság és az új magyar büntetés-végrehajtási törvénytervezet" című háromnapos nemzetközi konferencia egyaránt jó alkalmat nyújtott a szakemberek eszmecseréjére, és arra, hogy a neves külföldi vendégek megismerkedhessenek az új büntetés-végrehajtási kódex tervezetével, és benyomásokat szerezhessenek a magyar büntetés-végrehajtás gyakorlatáról. Ugyanakkor a hazai szakemberek is kitekintést kaphattak a nemzetközi, elsősorban az európai büntetőjog és büntetés-végrehajtás aktuális problémáira.

(A szerk.)